

CZU: 159.922.8:316.752

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7408412>

CONȚINUTUL ȘI CARACTERISTICILE ORIENTĂRILOR VALORICE LA VÂRSTA ADOLESCENȚEI

Oxana PALADI

Universitatea de Stat din Moldova

În articol este prezentată teoria elaborată de M.Rokeach cu privire la orientările valorice, inclusiv descrierea valorilor terminale (viață activă, înțelepciunea vieții, sănătate, muncă interesantă, frumusețea naturii și a artei, dragoste, bunăstare materială, prieteni buni și fideli, apreciere socială, cunoaștere, viață productivă, dezvoltare continuă, distracții, libertate, viață familială fericită, fericirea altora, creație, încredere în sine) și a valorilor instrumentale (acuratețe, educație, exigențe înalte, energie de viață, executivitate, independență, intransigență față de sine și alții, studii, responsabilitate, raționalism, autocontrol, curaj în susținerea opiniei proprii, a convingerilor, voință, toleranță, viziuni largi, onestitate, eficacitate în activitate, delicatețe). Autorii subliniază că valorile se plasează în centrul sferei motivaționale determinând atitudinile, judecățile și acțiunile persoanei; valorile redau preferințe sau principii care definesc principalele orientări ale acțiunii umane, care orientează și legitimează regulile vieții sociale. Lucrarea cuprinde rezultatele obținute în cercetarea efectuată cu referire la viziunile adolescenților despre conceptele de valori și orientări valorice care reliefează conținutul și caracteristicile acestora.

Cuvinte-cheie: valori, orientări valorice, valori terminale, valori instrumentale, adolescent.

CONTENT AND CHARACTERISTICS OF VALUE ORIENTATIONS IN ADOLESCENCE

The article presents the theory of the author M. Rokeach regarding value orientations, including the description of terminal values (active life, wisdom of life, health, interesting work, beauty of nature and art, love, wealth, good friends, social appreciation, knowledge, productive life, continuous development, entertainment, freedom, happy family life, happiness of others, creation, self-confidence) and instrumental values (accuracy, education, high requirements, life energy, diligence, independence, intransigence towards oneself and studies, responsibility, rationalism, self-control, courage and own opinions, strong will, tolerance, broad visions, honesty, efficiency in activity, delicacy). The authors emphasize that values are placed in the center of the motivational sphere, determining the person's attitudes, judgments and actions; values reflect preferences or principles that define the main orientations of human action, which guide and legitimize the rules of social life. The paper contains the results obtained in the carried out research with reference to the views of adolescents about the concepts of values and value orientations that highlight their content and characteristics.

Keywords: values, value orientations, terminal values, instrumental values, adolescent.

Introducere

Menirea valorilor umane rezidă în asigurarea unui ansamblu de standarde pentru a direcționa eforturile noastre spre satisfacerea necesităților și, în același timp, pe cât e posibil de a ne amplifica autoestimarea, adică a ne face autoimaginea percepută de noi și de alții corespunzător definițiilor, social și instituțional originale, ale moralității și competenței. Folosim valorile în calitate de standarde; mai mult decât atât, pentru a decide ce este valoare și ce nu, când polemizăm, îi influențăm sau îi convingem pe alții să creadă și să acționeze. Și, în cele din urmă, noi utilizăm standardele valorice pentru a ghida justificările, raționalizările conștiente și inconștiente ale acțiunii, gândirii și judecății. Valorile se plasează în centrul sferei motivaționale, determinând atitudinile, judecățile și acțiunile persoanei, ele participă direct la procesele de apărare, de conservare și manifestare a Eului și a respectului de sine. Valorile ca structură a personalității prezintă principii ale dezirabilului, care se bazează pe cogniție și afectivitate; ele servesc persoanei ca standarde de evaluare a propriei esențe, a faptelor, comportamentelor, ideilor persoanei; ele sunt organizate ierarhic, reflectând anumite particularități; conținutul lor se referă sau la stările finale dorite ale existenței, sau la mijloacele necesare pentru realizarea acestora [apud 5].

Concept și argument

În cercetarea efectuată la subiectul *Orientările valorice și adaptarea psihosocială a adolescenților* am valorificat teoria lui M.Rokeach care realizează o divizare mai generală a valorilor pe baza opoziției tradiționale a valorilor-scop și valorilor-mijloc. Deci, autorul a clasificat valorile în două tipuri: valori terminale

(finalități), reprezentate de idealuri sau scopuri, și valori instrumentale, desemnate de moduri de conduită. Menționăm că pentru mai multe decenii această sistematizare axiologică a constituit cea mai complexă și mai nuanțată configurare valorică a identităților personale și colective.

Valorile terminale (scop) reflectă convingerea că orice scop final al existenței individuale din punct de vedere personal sau social merită să fie urmărit. Aceste valori (finalități) sunt reprezentate de idealuri sau scopuri. **Valorile instrumentale (mijloc)** prezintă convingerea că un anumit mod de acțiune din punct de vedere personal și social este preferabil în toate situațiile. Valorile instrumentale sunt desemnate de modurile de conduită. Potrivit autorului, valorile terminale sunt mai stabile decât valorile instrumentale și sunt caracterizate de o variabilitate interindividuală mai mică [12].

Descrierea valorilor din testul M.Rokeach: valori terminale și valori instrumentale. În tabelul ce urmează prezentăm descrierea valorilor terminale conform testului menționat.

Tabelul 1

Lista valorilor terminale și descrierea lor

Nr. d/o	Valori terminale	Descrierea valorii
1.	viață activă	o viață abundentă și emoțională
2.	înțelepciunea vieții	judcăți mature și bun simț, care pot fi obținute cu experiența de viață
3.	sănătate	sănătatea fizică și psihologică
4.	muncă interesantă	o slujbă interesantă
5.	frumusețea naturii și a artei	senzație de frumusețe în natură și arta
6.	dragoste	afinitate spirituală și sex cu persoana iubită
7.	bunăstare materială	absența greutăților financiare
8.	prieteni buni, fideli	prieteni buni și loiali
9.	apreciere socială	respectul publicului, colegilor
10.	cunoaștere	abilitatea de a continua educația, îmbogățirea personală, cultura generală, dezvoltarea intelectuală
11.	viață productivă	utilizarea abilităților și capacităților la maxim
12.	dezvoltare continuă	autodezvoltare, îmbunătățire fizică și spirituală de viață
13.	distracții	divertisment, timp liber, absența responsabilităților
14.	libertate	independența în opinie și acțiuni
15.	viață familială fericită	viață de familie fericită
16.	fericirea altora	bunăstarea, dezvoltarea altor persoane, a întregii națiuni și umanității
17.	creație	abilitatea de artă
18.	încredere în sine	încrederea în forțele proprii, libertatea de conflicte interioare, îndoieli

Analizând descrierile **valorilor terminale** prezentate în Tabelul 1 observăm că acestea facilitează înțelegerea lor. În continuare vom descrie mai amplu unele valori terminale.

Sănătatea. În 1946, Organizația Mondială a Sănătății (OMS) a publicat una dintre primele definiții date sănătății – definiție care dorea să aibă o acceptare universală. Definiția, care a devenit destul de curând cunoscută pe glob, era următoarea: „Sănătatea reprezintă acea stare completă (integrală) de bine din punct de vedere fizic, social și spiritual, și nu doar pur și simplu absența bolii”. Chiar dacă aspectele invocate în definiție nu sunt prezente în proporție de 100% în rândul populației, fiind considerată când abstractă, când idealistă, aceasta are o bază de inspirație de echilibru general, conținând valoarea spre care se tinde permanent. Totodată, s-a arătat, pe bună dreptate, că statusul numit *stare de bine* este realmente influențat de factorii sociali, economici, implicit de cei culturali. Mai recent, criticile s-au îndreptat spre definirea mai clară a conceptului de sănătate. Se acceptă că sănătatea trebuie discutată în interrelație cu boala și ocrotirea sănătății, în care procesele psihice reprezintă o „cheie” intimă extrem de importantă, cu rezonanțe sociale multiple. De aceea, în 1986, aceeași OMS a simțit nevoia să definească „promovarea sănătății” ca fiind „un proces complex în care individul are posibilitatea să se dezvolte și să-și controleze, să-și perfecționeze propria sănătate”. Diverși specialiști (ecologiști, medici, psihologi, sociologi, manageri din domeniul sănătății) au făcut eforturi concertate nu doar pentru definirea conceptului de sănătate (înțeles în mod diferit în culturi și tradiții diverse, în Asia, Africa,

Europa etc.), dar și pentru identificarea acelu set de factori care influențează balanța sănătate - boală. Pornind de la înțelegerea aprofundată a comportamentelor pro-sănătate, dar și a factorilor care înclină „balanța” spre boală sau spre sănătate, a sănătății ca stil de viață, specialiștii au delimitat un alt domeniu. Noul domeniu în care trebuie receptată „cultura prevenției” bolilor este psihologia sănătății. Acest domeniu este de „tip interdisciplinar, interesat de aplicarea cunoștințelor psihologice și a tehnicilor pentru sănătate, prevenirea bolilor și ocrotirea sănătății” (Marks *et al.*, 2000). Studiul psihologic al sănătății ține seama de patru direcții importante: 1) promovarea și menținerea sănătății; 2) prevenirea și tratarea bolilor; 3) identificarea cauzelor și corelativelor sănătății, precum și a bolilor și a altor disfuncții; 4) îmbunătățirea sistemului medico-sanitar și (conștientizarea) consolidarea interesului pentru sănătate. O importantă lecție a psihologiei sănătății este aceea că sănătatea nu reprezintă doar o problemă medicală, ci și o stare biopsihosocială. În conformitate cu modelul biopsihosocial, starea de sănătate a unei persoane este o interacțiune complexă a mai multor factori: factori biologici, cum ar fi predispoziția genetică spre o anumită boală sau expunerea la un anumit virus (sensibilitatea); factori psihologici, cum este stresul, și factori sociali, cum ar fi suportul social pe care o persoană îl primește sau nu de la rude și prieteni. Odată ce admitem că factorii psihologici și sociali, precum și cei biologici, sunt implicați în starea de sănătate sau de boală, este limpede că starea de sănătate perfectă poate fi atinsă de oricine prin implicarea activă într-un mod de viață sănătos, și nu este un fenomen în care să „crezi pe cuvânt” o persoană sau un grup [10, p.200]. În Figura 1 sunt prezentate componentele care influențează comportamentul față de sănătate.

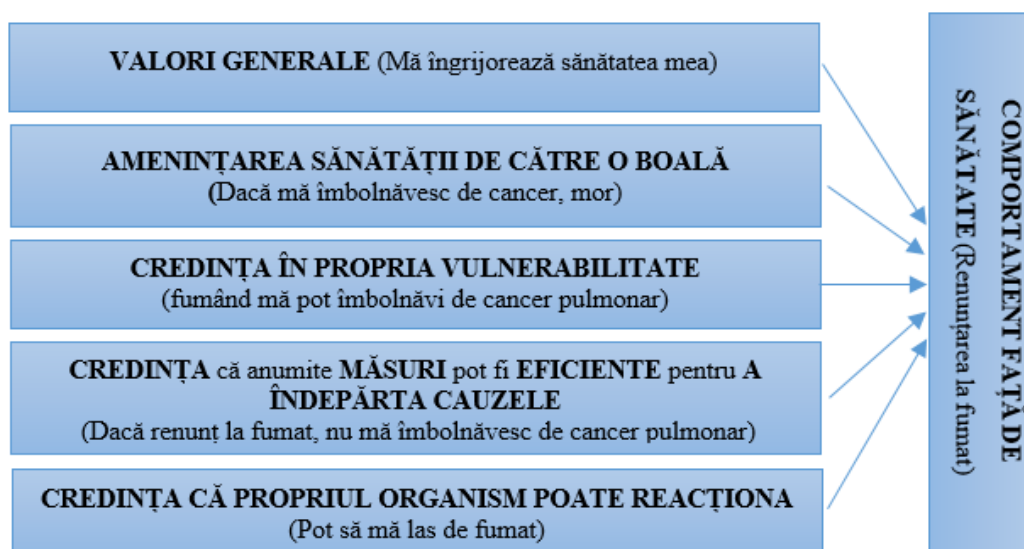

Fig.1. Comportament față de sănătate [10, p.204].

Dacă un comportament „sănătos” este esențial pentru o sănătate perfectă, este important să înțelegem atitudinile care conduc oamenii spre un comportament pozitiv față de sănătate sau, dimpotrivă, spre unul negativ. Comportamentele față de propria sănătate se pot rezuma la 5 tipuri de credințe/atitudini (Hochbaum, 1958; Rosenstock, 1966; Bandura, 1986; Rogers, 1984; Weinstein, 1993): 1) valori generale despre sănătate, incluzând un anumit interes și o anumită grijă pentru sănătate; 2) percepția conform căreia amenințarea sănătății de către o tulburare sau boală este un fenomen grav; 3) credința în vulnerabilitatea față de o anumită boală; 4) credința că propriul organism este destul de puternic pentru a răspunde la amenințare anihilând-o, că el dispune de „eficacitate”; 5) credința că răspunsul organismului va fi eficace și va elimina amenințarea, că va elimina sau va estompa cauzele pentru că deține reactivitate personală [10, p.203].

Dragostea. Dintre toate trăirile emoționale pe care le au oamenii, niciun alt subiect nu a fascinat mai mult filosofi, poeții, istoricii, compozitorii, oamenii de știință sau oamenii obișnuiți ca dragostea. Dragostea este o emoție foarte puternică ce poate avea o influență pozitivă asupra multor aspecte ale vieții; se pare că dragostea duce la o stimă de sine mai crescută și la o mai mare încredere în forțele proprii. Dragostea este, de asemenea, asociată cu starea de bine, fericirea și satisfacția în legătură cu viața [9, p.235]. R.J. Sternberg este autoritatea numărul unu în domeniul interdisciplinar de studiu al dragostei. Sternberg abordează dragostea dintr-un

unghi explicit metaforic; a elaborat o teorie a relațiilor romantice în care centrală este înțelegerea dragostei ca poveste. Teoria triunghiulară a lui Sternberg imaginează dragostea ca un triunghi ale cărui unghiuri reprezintă componentele principale ale fenomenului: intimitatea, pasiunea, decizia / angajamentul [3, p.37].

A.Neculau subliniază că analizând subiectul dragoste, literatura de specialitate cuplează substantivul *dragoste* cu adjectivul *romantic*. Dragostea romantică este înțeleasă ca iubire adevărată, dezinteresată, bazată pe atașament reciproc, în centrul căruia se află atracția fizică puternică unul față de celălalt. Dragostea are o serie de note comune cu prietenia, dar și unele diferențiatore. Respectul, încrederea și prețuirea reciprocă, altruismul, similaritatea axiologică și alte trăsături ale prieteniei sunt valabile, în mare parte și în pondere diferită, și pentru dragoste. Cercetări elaborate extins au evidențiat că se poate vorbi despre trei componente ale dragostei: 1) cognitiv-atiudinală; 2) comportamentală; 3) puternice reacții emoționale [4, p.155].

Prieteni buni și fideli. Prietenia poate fi considerată relația psihosocială de durată dintre două ființe umane, rezultat al alegerii libere și bazate pe afecțiune, încredere și prețuire mutuală. Caracteristicile esențiale ale prieteniei sunt: - relația de prietenie are în central ei afecțiunea și prețuirea reciprocă, bucuria, plăcerea și entuziasmul partenerilor de a fi împreună; - prietenia reprezintă o relație de durată; - încredere reciprocă; - acordarea de sprijin material și sufletesc reciproc, susținere și apărare mutuală; - prietenia nu este ferită de tensiuni și conflicte, dar de cele mai multe ori ele se depășesc, aceasta potrivit principiului că, funcționând ca fundal similaritatea axiologică, partenerii își respectă reciproc interesele, gusturile, opțiunile și opiniile personale [4, p.152].

Înțelepciunea vieții. Definițiile date înțelepciunii fac referire, de cele mai multe ori, la cunoștințe profunde despre natura umană, despre întrebările dificile ale vieții, despre sensul acesteia, la acceptarea incertitudinii și nesiguranței în viață, precum și la strategii de acțiune în situații limită, toate acestea cu scopul de a duce o viață cât mai implinită, atât noi, cât și cei din jur (Staudinger și Leipold, 2003). Abordările teoretice [9, p.165] care au încercat definirea înțelepciunii se împart în două categorii: cele bazate pe convingerile pe care oamenii le au despre înțelepciune (teorii implicite) și cele bazate pe cercetările privind comportamentele asociate cu înțelepciunea (teorii explicite).

Munca interesantă. Se știe că persoanele care își aleg o carieră care să fie aliniată valorilor lor personale și vocaționale tind să trăiască un nivel mai crescut al fericirii, satisfacției în legătură cu viața, cu cariera și să aibă performanțe înalte. *Teoria adaptării la muncă* (Dawis și Lofquist, 1984) se focalizează pe congruența individ-muncă, sugerând că alegerea mediului de lucru ar trebui să fie ghidată de măsura în care acesta corespunde nevoilor individuale și abilităților persoanei, mai degrabă decât intereselor sale [9, p.286]. Este de înțeles că o persoană care lucrează într-un mediu în care își poate folosi resursele personale va obține o performanță mai ridicată decât una care va fi nevoită să facă apel la abilități care nu corespund înclinațiilor sale naturale.

În continuare, în Tabelul 2 prezentăm valorile instrumentale și descrierea lor

Tabelul 2

Lista valorilor instrumentale și descrierea lor

Nr. d/o.	Valori instrumentale	Descrierea valorii
1.	acuratețe	abilitatea de a păstra ordinea în lucruri
2.	educație	bune maniere
3.	exigențe înalte	cereri mari de la viață
4.	energie de viață	sentimentul umorului și norocului
5.	executivitate	disciplina
6.	independență	abilitatea de a acționa independent
7.	intransigență față de sine și alții	ireconciliabilitatea la deficiențele în sine și altele
8.	studii	cunoștințe largi
9.	responsabilitate	sentimentul de obligație, capacitatea de a păstra promisiunea
10.	raționalism	abilitatea de a gândi logic și de a lua decizii raționale
11.	autocontrol	reținere, autodisciplină
12.	curaj în susținerea opiniei proprii, a convingerilor	curaj în opinii, convingeri
13.	voință	abilitatea de a nu renunța
14.	toleranță	atitudinea tolerantă la vederi și idei ale altora, abilitatea de a ierta greșelile altora

15.	viziuni largi	abilitatea de a înțelege un alt punct de vedere, respectarea viziunilor altora
16.	onestitate	sinceritate, dragoste pentru adevăr
17.	eficacitate în activitate	munca grea și eficacitatea în cadrul ei
18.	delicatețe	grijuliu, interesat

Analizând **valorile instrumentale** incluse în Tabelul 2, observăm că autorii le oferă un conținut clar. În continuare vom prezenta descrierea amplă pentru câteva dintre valorile instrumentale.

Responsabilitate. Responsabilitatea este definită ca situație a celui care poate fi chemat să răspundă de o faptă. Noțiunea de responsabilitate presupune angajarea personală, tacită sau explicită, de a da socoteală, dacă este cazul, în fața unei autorități superioare. Responsabilitatea cere două condiții esențiale: să fii în deplinătatea rațiunii și să fii liber în acțiunile tale [8, p.267]. Responsabilitatea, ca dimensiune a personalității, poate fi înțeleasă drept acel comportament intenționat ce contribuie la realizarea obligațiilor sociale profesionale și este obligat spre promovarea valorilor sociale, profesionale, devenind ea însăși o valoare. Responsabilitatea e necesară omului, ea se implică în orice activitate, constituind o dimensiune complexă a personalității, afirmă L.Stog. La rândul său, U.Șchiopu definește responsabilitatea drept capacitatea de a impulsiona o acțiune ce servește social și a o termina, conferindu-i o identitate și întreaga modalitate de a se folosi, dar și evaluarea (valoarea) ce trebuie să i se acorde [7]. P.Popescu-Neveanu afirmă că responsabilitatea este o caracteristică a celui ce este responsabil în sensul că se angajează retroactiv să-și dea seama de actele și atitudinile sale, întrucât acestea sunt în acord cu normele, legile, uzanțele unanim acceptate. Este facultatea de a da răspunsuri valorice și efective, de a garanta ducerea la bun sfârșit a sarcinilor încredințate sau asumate. În sensul cel mai general, responsabilitatea depinde de caracterul integral al personalității, de normalitatea intelectuală și psihică, de consistența morală. Responsabilitatea implică respectarea cuvântului dat, îndeplinirea angajamentelor, respectarea consecventă a normelor și legilor. Întrucât responsabilitatea este asigurată prin deliberare anticipativă, prevedere a consecințelor unei acțiuni și prevenire a efectelor negative, condițiile esențiale, sub raport psihologic, pentru responsabilitate sunt plenitudinea facultăților mintale și libertatea de decizie. Acei care nu îndeplinesc condițiile respective întrucât sunt imaturi, demenți, deficienți mintali sau au acționat din constrângere sunt considerați iresponsabili ca persoane sau în raport cu actele comise [apud 6]. În viziunea autoarei L.Stog, responsabilitatea este o dimensiune ce desemnează o formațiune sistemică, de un anumit grad de complexitate, reprezentată prin trei atribute, numite subsisteme ale acesteia – cognitiv, afectiv, volitiv (conativ) [apud 6]. Între aceste subsisteme există relații complexe de interdependență, interacțiune, formând, în esență, o unitate dialectică. Din perspectivă psihologică, responsabilitatea este rezultatul integrării tuturor funcțiilor psihice: percepția subiectivă a mediului ambiant, aprecierea propriilor posibilități, atitudinea emotivă față de îndatoriri, voința.

Voința. H.Schwartz afirmă că uneori conștiința valorii nu este însoțită de conștiința scopului. După el, voința nu are un obiect și, deci, nu are reprezentarea unui scop. Adică, noi voim uneori fără a avea un scop. H.Schwartz stabilește natura instinctivă a voinței sau a unor volițiuni. Instinctivitatea voinței este criticată de P.Andrei – voința noastră este determinată de motive și mobile, deci de reprezentări și sentimente [1]. În tradiția filosofică românească, întreaga operă a autorului Eugeniu Speranția cuprinde cercetarea stării de atenție, valențele ei și tendințele psihice împreună cu fondul apreciativ și talentul individului în capacitatea de a crea valori. Toate acestea împreună oferă continuitatea creării valorilor, iar această continuitate este exercitată prin puterea de *persistență*. Autorul explică persistența individului în primul rând prin dorința de a crea, mai apoi prin talentul și puterea de inventivitate în a gândi, propune și realiza valori noi. Astfel, E.Speranția raportează valoarea la trăirea interioară a individului. Pentru gânditorul român valorile constituie o lume aparte, unde se afirmă și trăiesc o viață proprie, asemănătoare în multe puncte de vedere cu cea a indivizilor. În spațiile acestei lumi intră și omul ca valoare cu comportamentul său în parte valoros. Autorul înaintează ideea că în spatele acțiunii insului social ca creator de valori sunt: a) voința de evadare din actual; b) voința de a eterniza și a universaliza valorile; c) voința de comuniune sau de împărtășire a valorilor. În primul caz, omul își satisface o dorință cultural-spiritual-morală. În cazul al doilea, împlinirea realităților volitive trece prin procesele psihice și se transformă în „chip de atitudine axiologică”. Această atitudine este o relație între conștiință și valoare, obiect și relație. În acest tip de angajare se impune „momentul axiologic”. În cazul al treilea se relevă voința

de exteriorizare a valorilor. Această stare a individului de exteriorizare a valorilor este numită de E.Speranția *Alter*. Ea de asemenea cuprinde puterea și voința de a crea și de a deveni purtător de valori [apud 2, p.71].

În structura activității umane, valorile sunt strâns legate nu doar de aspectele cognitive și afective, ci și de laturile sale volitive. Procesul de acceptare a valorilor și încorporarea lor într-un sistem personal presupune un act de voință. P.C. Hemov [11] definește includerea voinței în gestionarea activității umane ca „o căutare activă a conexiunilor dintre obiective și activitatea desfășurată cu cele mai înalte valori spirituale ale unei persoane, acordându-le, în mod conștient, mult mai multă importanță decât au avut-o la început”.

Analizând descrierile prezentate de autori pentru valorile terminale și valorile instrumentale, concluzionăm că felul de înțelegere și explicitare a acestora este divers. În continuare vom prezenta rezultatele obținute în cadrul unei cercetări cu referire la viziunile adolescenților despre conceptele enumerate: *valori* și *orientări valorice*. Numărul adolescenților care au oferit răspuns, adică care au completat în ancheta psihosocială propusă întrebările ce vizau percepțiile individuale despre noțiunile de valoare și orientări valorice, este prezentat în Tabelele 3 și 4.

Rezultate și discuții

Viziunea subiecților cu referire la noțiunile de valoare și orientări valorice

În procesul experimentului de constatare s-a recurs la cercetarea nivelului de cunoaștere, înțelegere, percepere de către adolescenți a noțiunilor de valoare și orientări valorice. Pentru colectarea datelor, adolescenților li s-a adresat întrebarea: *Ce este în viziunea voastră valoare?* Adolescenții chestionați au răspuns în mod diferit, dar este cert că au avut nevoie de mai mult timp pentru a se pregăti de răspuns. În Tabelul 3 prezentăm eșantionul în funcție de numărul răspunsurilor oferite pentru conceptul de valoare.

Tabelul 3

Numărul subiecților experimentali care au oferit răspunsuri pentru conceptul de valoare

Răspunsuri - conceptul de valoare	Numărul de subiecți	%
Completat	1296	63,9
Necompletat	733	36,1
Total	2029	100

Constatăm că un număr mare de adolescenți care au participat în experimentul de constatare – 1296 de subiecți (63,9%) – au o viziune despre conceptul de valoare. Este mai mic numărul adolescenților care nu au oferit o explicație pentru acest concept, și anume: 733 de subiecți (36,1%).

În Tabelul 4 prezentăm eșantionul în funcție de numărul răspunsurilor oferite pentru conceptul de orientări valorice.

Tabelul 4

Numărul subiecților experimentali care au oferit răspunsuri pentru conceptul de orientări valorice

Răspunsuri - conceptul de orientări valorice	Numărul de subiecți	%
Completat	935	46,1
Necompletat	1094	53,9
Total	2029	100

Observăm că, în acest caz, comparativ cu numărul subiecților care au oferit un răspuns pentru conceptul de valoare (1296), un număr mai mic de adolescenți – 935 de subiecți (46,1%) – au o viziune personală despre conceptul de orientări valorice. În aceeași ordine de idei, analizând rezultatele obținute, constatăm că este mai mare numărul adolescenților care nu au oferit o explicație conceptului de orientări valorice, și anume – 1094 de subiecți, ceea ce reprezintă 53,9% din întreg eșantionul cercetării. În concluzie subliniem că răspunsurile oferite au o mare diversitate și sunt importante pentru stabilirea viziunilor adolescenților cu referire la noțiunile *valoare* și *orientări valorice*.

În contextul dat am considerat necesară elaborarea caracteristicilor pentru blocurile constituite din răspunsurile primite (Tab.5).

Tabelul 5

Caracteristici ale blocurilor care prezintă viziunile subiecților despre valoare și orientări valorice

Bl.	Clasificare în categorii
1.	valori general-umane: sănătatea; binele; adevărul; frumosul; dreptatea; viața; credința;
2.	valori educaționale: propriile standarde; norma pozitivă; educația și disciplina; înțelepciunea; cariera; principiile primordiale; studiile (cunoștințele), inteligența;
3.	valori sentimentale: dragostea; fericirea; „a fi om”, „a stima”; iubirea; sentimentele;
4.	valori de asigurare materială: lucru de mare preț; valoarea materială; banii; prețul; cantitatea banilor; ceva scump; prețul pe care o persoană îl pune pentru diferite calități pozitive ale unei persoane;
5.	valori ale trăsăturilor de personalitate: originalitatea, spiritualitatea; trăsăturile de caracter ale oamenilor și viața în toate aspectele ei; sinceritatea și omenia celorlalți; încrederea, tendința; responsabilitatea; credința; calitățile personalității; capacitatea supremă pe care o posezi și te deosebești de ceilalți; ceea ce respecti; independența;
6.	valori ce includ relațiile dintre persoane: un model demn de urmat și apreciat; dragostea și respectul pentru apropiați; stima și respectul; înțelegerea; fericirea oamenilor dragi; încrederea și stima; prietenia; ceva ce te face deosebit; respectul; importanța unei relații; omenia;
7.	valori ce reflectă modelele sociale: familia; model pe care îl respecti, la care tinzi; ceva care are importanță în viață pentru mine; părinții; ceea ce este important pentru mine; un fel de etalon; tot la ce țin eu mai mult (părinții, prietenii); ceva ce prețuiesc foarte mult; să fii om cu demnitate și să fii respectat de toți; persoanele dragi care mă înconjoară; poziția socială; ceva după care ne conducem, spre ce tindem; însăși viața cu toate bucuriile și surprizele ei;
8.	valori ce reflectă atitudini: este acel „ceva” care mă face să mă simt liber; reprezintă naturalul, „ceva” ce se prețuiește, se respectă, de mare importanță; este atitudinea superioară pozitivă pe care o avem față de un obiect, fenomen etc.; un lucru de neprețuit la care nu poți să renunți; lucrul sau fenomenul pe care îl prețuim cel mai mult; niște norme care sunt utilizate zi de zi;
9.	valori spirituale: o comoară a sufletului din noi; valoare spirituală – tot ceva etern, păstrat cu sfințenie; liniștea sufletească; necesitate pentru existența omenirii; totul are valoare, fără valoare nu văd cum am trăi; ceva sacru; ceva sfânt ce nu trebuie încălcat niciodată; ceva ce nu se compară cu nimic și cu nimeni, ceva divin; o credință după care îmi aleg scopurile și căile; existența, călăuză mea în viață; sens, o normă care nu trebuie uitată; o credință interiorizată; ceva suprem;
10.	valori estetice: simț etic, estetic, artă; ceva foarte ascuns;
11.	valori dorințe: dorința de a schimba lucrurile radical; dorința de a face lumea mai bună; un scop la care trebuie să ajungi.

Concluzii

Sumarizând subliniem că valorile, orientările valorice sunt concepte care necesită a fi studiate amplu. Metodele utilizate în cadrul cercetării au dat oportunitatea de a determina răspunsurile oferite de adolescenți cu privire la noțiunile de valoare și orientări valorice. În conformitate cu răspunsurile indicate, am stabilit că viziunile adolescenților despre aceste concepte sunt prezentate diferit. Totodată, am constatat că adolescenții intervievați au făcut efort pentru a răspunde la întrebările *ce înseamnă în viziunea lor 1) conceptul de valoare și 2) conceptul de orientări valorice*. În procesul completării acestor secvențe din ancheta psihosocială unii adolescenți au valorificat surse suplimentare (informație din internet) pentru a oferi un răspuns, alții au întrebat dacă este obligatoriu să ofere un răspuns anume pentru aceste întrebări, iar un număr mare de subiecți experimentali au completat aceste întrebări după ce au oferit răspuns la chestionarele, testele care se refereau la valori din întreaga fișă de răspuns. Totodată, menționăm că un număr mare de adolescenți pentru noțiunea de valoare atribuie sănătatea și familia. Rezultatele obținute denotă că este necesară o informare permanentă, organizată, a adolescenților pentru înțelegerea, cunoașterea noțiunilor de valoare și orientări valorice.

Referințe:

- ANDREI, P. *Filosofia valorii*. Iași: Polirom, 1997. ISBN 973-683-017-9
- GÎNCU, I. Considerente privind dimensiunea subiectivă a valorilor. În: *Studia universitatis, Seria „Științe ale educației”*, 2013, nr.5(65), p.67-73. ISSN 1857-2103

3. ILUȚ, P. (coord.) *Dragoste, familie și fericire: spre o sociologie a seninătății*. Iași: Polirom, 2015. 339 p. ISBN 978-973-46-5124-5
4. NECULAU, A. *Manual de psihologie socială*. Ed. a II-a revizuită. Iași: Polirom, 2004. 352 p. ISBN 973-681-759-8
5. PALADI, O. *Conștiința de sine și sistemul de valori ale adolescentului*. Chișinău: Print-Caro, 2013. 223 p. ISBN 978-9975-48-061-1
6. PALADI, O., CUCONAȘU, M. Încrederea în sine, anxietatea și responsabilitatea la adolescenți. În: Revista științifico-practică *Psihologie*, 2016, nr.3-4, p.3-12. ISSN 1857-2502
7. ȘCHIOPU, U. *Dicționar enciclopedic de psihologie*. București: Babel, 1997. 740 p. ISBN 973-48-1027-8
8. SILLAMY, N. *Dicționar de psihologie. Larousse*. București: Univers Enciclopedic, 2000. 351 p. ISBN 973-9243-25-8
9. SZENTAGOTAI-TĂTAR, A., DAVID, D. *Tratat de psihologie pozitivă*. Iași: Polirom, 2017. 339 p. ISBN 978-973-46-6234-0
10. ZLATE, M. (coord.) *Psihologia la răspântia mileniilor*. Iași: Polirom, 2001. 432 p. ISBN 973-683-697-5
11. НЕМОВ, Р.С. *Психология: в 2 т. Т. 1*. Москва: Просвещение, 1994. 576 с.
12. ROKEACH, M. *Introduction in: Understanding Human Value*. Individual and Societal. New York: The Free Press, 1979.

Date despre autor:

Oxana PALADI, doctor în psihologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: oxana.paladi@usm.md

ORCID: 0000-0002-6391-5035

Prezentat la 26.10.2022